

Phân tích về người trần thuật trong tiểu thuyết “Bệnh nhân người Anh” của Michael Ondaatje, áp dụng vào giảng dạy môn Ngữ văn, tiết Đọc – hiểu dành cho học sinh khối 11

Hoàng Bạch Diệp*

*ThS. Lý luận văn học, Trường THPT Đakrông,
thị trấn Krông Klang, huyện Đakrông, tỉnh Quảng Trị
Received: 15/10/2024; Accepted: 21/10/2024; Published: 29/10/2024

Abstract: Narration is a science that studies language and the narrator. The narrator in the work plays an extremely important role because he is the person who witnesses the events that happen to the character and knows the history of the figure. Only the narrator in a uniquely captivating work can create a thrillingly attractive work that attracts readers. Thanks to the narrator's charm, the story becomes a magnet that attracts all "eyes" of readers. By applying narratology to the work, the researcher wants to decode the work of *The English Patient* from the narrator's perspective.

Keywords: Narration, narrator, point of view, *The English Patient*

1. Mở đầu

Tình yêu luôn là đề tài muôn thuở của văn học và nghệ thuật. Các tác phẩm viết về tình yêu được đặt dưới góc nhìn nhân đạo của người nghệ sĩ, nếu tình yêu trong thời bình là sự hòa hợp, đồng điệu trong tâm hồn và sở thích, thì tình yêu trong thời chiến là sự thấu hiểu sẻ chia và cảm thông, thứ tình yêu vì trách nhiệm vì nhân loại và cộng đồng. *Bệnh nhân người Anh* là một tác phẩm tiêu biểu nổi bật của Michael Ondaatje, đạt 9 giải thưởng Oscar khi viết về tình yêu không biên giới giữa cô gái Hana với Bệnh nhân người Anh. Thứ tình yêu này xuất phát từ sự đồng điệu cảm thông giữa những con người với nhau, một thứ tình yêu không biên giới đến từ những người xa lạ, thương yêu nhau vì hoàn cảnh trong thời chiến.

Người trần thuật tức người kể chuyện, đóng vai trò quan trọng trong câu chuyện thâu tóm diễn biến các sự kiện diễn ra đối với nhân vật, và điều khiển diễn biến của câu chuyện, người trần thuật mang đến cho người đọc sự thu hút hấp dẫn đối với câu chuyện, nhờ có người trần thuật mà câu chuyện trở nên li kì, hấp dẫn đối với người đọc, khiến người đọc phải biết cách đọc có chiến thuật, chiến lược mới nắm bắt được ý đồ của người trần thuật, hình tượng người trần thuật do tác giả xây dựng nên và chính tác giả điều chỉnh cho phù hợp với nhịp điệu của câu chuyện. Trong tác phẩm hư cấu: “bản thân người

trần thuật là một vai hư cấu”, nhân vật trần thuật do tác giả tạo dựng nên và được xoay chuyển theo ý đồ của tác giả với mục đích khiến cho câu chuyện thêm li kì hấp dẫn độc giả và đợi độc giả giải đoán câu chuyện đã được tác giả tạo dựng sẵn. “Chức năng của người trần thuật có thể xét dưới góc độ sau: Đối với câu chuyện, có chức năng trần thuật; đối với văn bản trần thuật, có chức năng quản lý; đối với tình cảnh trần thuật, có chức năng giao tiếp; đối với bản thân người trần thuật, có chức năng tư duy” (Vương Văn Dung). Xét theo ngôi nhân xưng, trong tác phẩm truyện có ngôi kể chuyện thứ nhất – xưng “tôi” và ngôi kể chuyện thứ ba – xưng “anh, em”, tuy nhiên khi sử dụng ngôi kể thứ nhất không có nghĩa lúc nào người kể chuyện cũng đang tự kể câu chuyện của mình mà có trường hợp không thể đồng nhất người trần thuật ngôi thứ nhất với người trần thuật đồng câu chuyện dù rằng người trần thuật đồng câu chuyện cũng xưng “tôi”, vì có những câu chuyện người trần thuật không đóng vai nhân vật mà chỉ đóng vai người quan sát hoặc chứng kiến do mức độ tham gia vào câu chuyện bị hạn chế.

2. Nội dung nghiên cứu

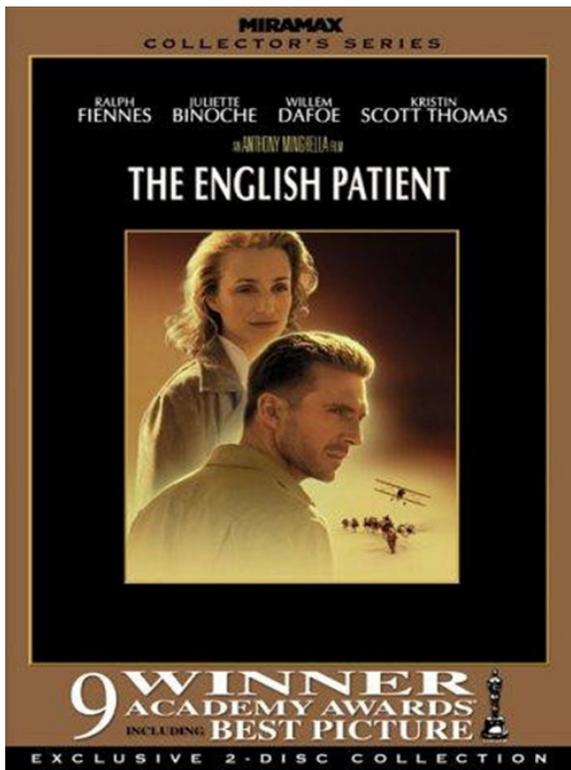
Bệnh nhân người Anh là một cuốn tiểu thuyết viết theo dòng ký ức của nhân vật, trải qua nhiều khoảng thời gian nhân vật được tự do suy ngẫm về chính bản thân mình và người khác, chủ đề chính của tác phẩm là tình yêu và khát vọng được yêu giải bày bộc

lộ tình cảm trong nghịch cảnh. Tình yêu ấy dai dẳng âm ỉ theo thời gian, len lỏi và tâm hồn là tâm trí của từng nhân vật. Hana là cô y tá đóng vai trò chăm sóc cho Bệnh nhân người Anh – Nhân vật không có tên tuổi, bị rơi máy bay trong chiến tranh, ông bị thương khá nặng và được đưa vào bệnh viện dưới bàn tay săn sóc của một người phụ nữ trẻ, suốt chiều dài câu chuyện, Bệnh nhân người Anh được nhắc đến với hình ảnh một người đàn ông bị thương và thu hút sự chú ý của nhiều người, trong tiểu thuyết có đôi dòng tâm sự của chính ông: *“Tôi rơi xuống sa mạc trong khi người đang cháy, họ tìm thấy thân thể tôi, làm cho tôi một cái thuyền bằng cành cây, rồi kéo tôi băng qua sa mạc. Chúng tôi ở trong Biển Cát, đôi khi băng qua những lòng sông cạn. Dân du mục cô biết đấy. Bedouin. Tôi lao xuống và cát cũng bốc cháy. Họ nhìn thấy tôi trần truồng đứng dậy từ đám lửa... Họ cột tôi vào một cái xác thuyền, rồi những bàn chân thậm thích khi họ mang tôi chạy. Tôi đã phá vỡ vẻ thưa vắng của sa mạc”* [3; tr.11]. Đó là đôi dòng tự thuật của Bệnh nhân người Anh, ông ý thức được hoàn cảnh hiện tại của mình, khi rơi xuống đất liền và trong tay không có bất cứ thứ gì, bên cạnh đó tác giả còn miêu tả ông là một nhân vật rất sành sỏi về kiến thức địa lý và lịch sử, trong tác phẩm còn đề cập đến nhiều kiến thức văn hóa và lịch sử. Khi Bệnh nhân người Anh được chăm sóc được bảo vệ bởi Hanna, những tháng ngày nằm trong bệnh xá, dòng hồi ức trong quá khứ của ông hiện về khi ông còn là lính chưa bị thương như thực tại: *“Ông được mang đến từng cây súng. Số vũ khí dường như từ nhiều quốc gia và thời kỳ khác nhau, một bảo tàng viện trong sa mạc... Họ lại nắm cổ tay ông và bàn tay ông hạ xuống một thùng băng đạn. Một cái thùng khác về bên phải cũng có đạn, lần này là đạn bẫy lỵ. Rồi những loại đạn khác. Khi ông còn nhỏ, ông sống cùng một bà dì. Trên bãi cỏ nhà bà, bà rải một bộ bài cào úp xuống và dạy ông trò chơi Pelmanism...”* [3; tr.33] và rồi từ quá khứ đến thực tại ông đã kể một câu chuyện dài cho đến ngày mình bị rơi máy bay và phải nằm trong bệnh xá.

Hanna là nhân vật trong tác phẩm, cô có những tâm sự nội tâm, người đọc nhìn thấy được những biến chuyển tâm lý của cô khi đem lòng yêu Bệnh nhân người Anh, cô chăm sóc ông một cách tận tình chu đáo, lau những vết bỏng trên cơ thể mà không một chút kêu ca, tình thương của cô xuất phát từ tình yêu mến con người bị đẩy vào bờ vực của cái chết. Hanna đắm mình vào những trang sách và dường như đó là

cách cô tự thu mình, tự giải trí cho mình thoát khỏi những không gian chết chóc xung quanh mình, cô phiêu lưu vào thế giới của trang sách đắm chìm mình trong đó, và đọc sách cho Bệnh nhân người Anh nghe mong ông đỡ đi được phần nào bệnh tật và những vết thương dang giầy vò thể xác. Tình thế ngày càng nguy cấp hơn khi tất cả mọi người đều chuyên đi nơi khác để lánh khỏi sự tàn khốc của chiến tranh thì Hanna lại nhất quyết không chịu dọn đi: *“Nàng và ông người Anh nhất quyết ở lại khi những cô y tá và bệnh nhân chuyển đến một địa điểm an toàn hơn về phía nam”*. Không gian riêng tư được mô tả trong tác phẩm giữa cô gái và bệnh nhân được tác giả miêu tả chi tiết và độc đáo, hình ảnh Hanna trong căn phòng riêng tư được miêu tả tỉ mỉ chu đáo, cầu toàn về những hoạt động của nàng: *“Nàng thấp một que diêm trong hành lang tối và đưa que diêm đến nền bậc. ...Nàng lùi về phía sau một chút, dùng mắt ohaasn trắng vẽ một hình chữ nhật trên sàn gỗ... Nàng bỏ mẫu phấn vào trong túi áo đầm của mình... Nàng nhảy về phía trước, hai chân giẫm mạnh xuống...”*. Điểm nhìn của tác giả bao quát tỉ mỉ về nhân vật Hanna, cho thấy tác giả dịch chuyển điểm nhìn của mình đều đặn đến nhân vật, Hanna hiện lên là nhân vật nữ tự do khát khao được hạnh phúc và bày tỏ tình cảm của mình với người mình yêu quý. Đan xen vào câu chuyện là những đoạn văn chứa đựng tri thức kiến thức được chêm xen trong tác phẩm, giúp người đọc có cái nhìn đa chiều về tác giả, đây là một nhà văn phong phú và có tầm hiểu biết rộng rãi, biết vận dụng những kiến thức từ nhiều lĩnh vực khác nhau khiến cho tác phẩm của mình trở nên hấp dẫn: *“Ở miền Nam Morocco có một loại gió lốc, aajej, người nông dân Ả Rập phải dùng dao chống lại. Gió africo, co khi thổi đến tận thành Rome. Gió alm, ngọn gió mùa thu từ Nam Tư. Gió rriffi, cũng có tên eref hay rifi, đốt sém bằng những luồng bóng rát. Đây là những ngọn gió không đổi, sống trong thì hiện tại”*[3; tr.27]. Hàm lượng kiến thức địa lý nhiều cho thấy tác giả là người đã có những trải nghiệm đáng nhớ, những kiến thức thực tế được tác giả cẩn trọng ghi chép, ghi nhớ một cách tỉ mỉ và cẩn thận, khiến cho tác phẩm thêm thu hút và lôi cuốn người đọc, kiến thức uyên bác của nhà văn càng khiến cho tác phẩm được xây dựng trải qua nhiều không gian và có nhiều nhân vật trải nghiệm trong tác phẩm. Cách kể chuyện của nhà văn độc đáo và mới lạ, nhà văn tiếp cận từ điểm nhìn bên trong của nhân vật, đi sâu vào tâm trí nhân vật trải dài từ hiện tại cho đến quá khứ, dòng hồi ức cứ quay dần

người về quá khứ và trả lời câu hỏi cho hiện tại của nhân vật, khi đọc nếu bạn đọc không chú ý kỹ thì sẽ bị rối rắm và bị đánh lạc hướng, thủ pháp dòng ý thức dường như được vận dụng triệt để trong tác phẩm, khi nhà văn phiêu lưu vào trong tâm trí nhân vật, đan xem các sự kiện diễn ra một cách tự nhiên theo trí nhớ của nhân vật, như một bác sĩ tài ba, nhà văn đã giải phẫu tâm hồn và ký ức nhân vật để trả lời cho câu hỏi hiện tại, các tầng ký ức cứ dày dần lên, lớp chồng lớp để người đọc có thể phiêu lưu và hiểu nhân vật theo trải nghiệm và kiến thức của mình qua từng trang sách.

Điểm nhìn được trao cho nhân vật, mở thêm góc nhìn mới từ nhân vật để từ góc nhìn này, nhân vật tiếp theo có thể bộc lộ cảm xúc và quan điểm của mình, từ điểm nhìn nhân vật Caravaggio, tác giả đã trao quyền phán xét, bao quát những nhân vật kể tiếp: *“Tại sao các ông không bắt buộc hai người họ đi? Có ta quả quyết là ông ta bệnh nặng không di chuyển được. Dĩ nhiên chúng tôi có thể mang ông ta đi an toàn, nhưng thời buổi này ci có thì giờ tranh cãi. Tình trạng của cô ta cũng không khá hơn gì...”*. Cuộc trò chuyện và đối thoại của Caravaggio và người lính về Hanna và Bệnh nhân người Anh theo góc nhìn của Caravaggio cho thấy tác giả đã trao quyền cho nhân vật và nhân vật tự giải bày quan điểm, góc nhìn của mình, bên

cạnh đó trong câu chuyện còn có điểm nhìn xa hơn là điểm nhìn của tác giả, nhà văn, đây là điểm nhìn bên ngoài, biết tuốt của tác giả để nói về các nhân vật trong truyện: *“Người đàn ông tên Caravaggio mở tung tất cả cửa sổ trong phòng để anh có thể nghe tiếng động của đêm. Anh cởi quần áo, nhẹ nhàng xoa lòng bàn tay lên cổ, nằm một lúc trên cái giường không trải khăn. Tiếng cây cối, ánh trăng vỡ thành những con cá màu bạc nhảy nhót trên những chiếc lá cúc tây bên ngoài”* [3; tr.40].

Bệnh nhân người Anh là khúc ca về tình yêu muôn thuở giữa những con người khác xa nhau về dân tộc nhưng bằng sự thấu hiểu và cảm thương đã yêu mến nhau cảm thông cho nhau, đây là thứ tình yêu thiêng liêng và cao đẹp, thứ tình yêu xuất phát từ mối đồng cảm nhân loại thuộc về những phần nhân tính nhất của con người, chưa bao giờ người đọc có thể nhận thấy một thứ tình yêu trong sáng thuần khiết không hề toan tính vụ lợi mà xuất phát từ những con người thấu cảm cho nhau, Hanna yêu Bệnh nhân người yêu qua cách chăm sóc, yêu từng trang sách nhỏ đọc cho ông nghe và khiến ông thấu cảm nhiều điều, xoa dịu những vết thương trong tâm hồn ông và khiến ông yêu đời thêm niềm tin vào cuộc sống giữa chốn chiến tranh tàn bạo và khốc liệt. Tác phẩm đã làm thay đổi nhận thức người đọc và đặt dấu chấm hỏi về sự tồn tại của tình yêu nhân loại trong tình cảnh khốn cùng nhất.

3. Kết luận

Đề tài ứng dụng kiến thức trần thuật học để giải mã văn bản qua đó giáo viên ứng dụng một hướng hiểu văn bản mới dựa trên kiến thức lý luận văn học vào các tiết đọc hiểu mở rộng. Bộ sách *Kết nối tri thức* với cuộc sống có mạch kiến thức lý luận văn học là chủ đạo, cho nên việc đọc hiểu tác phẩm trong văn bản vô cùng quan trọng, nó giúp cho giáo viên có cách khám phá mới mẻ hơn trong việc tiếp cận văn bản so với trước đây chỉ tìm hiểu nội dung và nghệ thuật của văn bản, nhờ hướng tiếp cận mới này giáo viên sẽ khiến cho giờ đọc hiểu văn bản thêm phần hấp dẫn và hứng thú nhờ đó giờ học trở nên hấp dẫn, sinh động hơn.

Tài liệu tham khảo

1. Nguyễn Văn Dân (2012), *Phương pháp luận nghiên cứu văn học*, NXB Khoa học xã hội.
2. Trần Đình Sử (2012), *Lý Luận văn học: Tác phẩm và thể loại văn học*, NXB Đại học Sư phạm
3. Micheal Ondaatje (2016), *Bệnh nhân người Anh*, NXB Lao động